

ਤਰ ਰਮ ਅਧਿਕ ਤਪੱਸਿਆ ਸਾਧੀ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਯਾਤਰਾ ਗਾਈਡ 2007

www.hemkunt.in

www.idea-ads.com

ਗਾਈਡ ਮੈਪ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ
ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਚਮੌਲੀ, ਉੱਤ੍ਰਾਂਚਲ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (Amritsar)

ਹਿਮਾਚਲ

ਉੱਤਰਾਚਲ

ਪੰਜਾਬ

ਹਰਿਆਣਾ

ਯੂ.ਪੀ.

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ (Chandigarh)

ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ (Paonta Sahib)

ਰੋਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ

ਬਦਰੀਨਾਥ (Badrinath)

ਹਰਿਦੁਆਰ (Haridwar)

ਦਿੱਲੀ (Delhi)

ਨੈਨੀਤਾਲ (Nainital)

ਲਾਹੌਰ (Lahore)

ਫ਼ਾਗਵਾੜਾ (Ferozpur)

ਲੁਧਿਆਣਾ (Ludhiana)

ਸਾਹਿਬ (Sahib)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (Amritsar)

ਜਗਨਮੋਹਿਤ (Jaganmohit)

ਕਾਸ਼ੀ (Kashi)

ਪਾਪਨਗੜ੍ਹ (Papanagar)

ਸੋਮਨਾਥ (Somnath)

ਮੁਕਤਸਰ (Muktsar)

ਦੇਵਾ ਠੂੜੀ (Dehra Duri)

ਰਿਸ਼ਕੇਸ਼ (Rishikesh)

ਰੂੜਕੀ (Roorkee)

ਕਾਸ਼ੀ (Kashmir)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਲਾਹੌਰ (Lahore)

ਫ਼ਾਗਵਾੜਾ (Ferozpur)

ਲੁਧਿਆਣਾ (Ludhiana)

ਸਾਹਿਬ (Sahib)

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ (Amritsar)

ਜਗਨਮੋਹਿਤ (Jaganmohit)

ਕਾਸ਼ੀ (Kashi)

ਪਾਪਨਗੜ੍ਹ (Papanagar)

ਸੋਮਨਾਥ (Somnath)

ਮੁਕਤਸਰ (Muktsar)

ਦੇਵਾ ਠੂੜੀ (Dehra Duri)

ਰਿਸ਼ਕੇਸ਼ (Rishikesh)

ਰੂੜਕੀ (Roorkee)

ਕਾਸ਼ੀ (Kashmir)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੋਬਿੰਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ (Gobind Wahiguru)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਮਹਾਨ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ “ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ” ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਅਬ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਥਾ ਬਖਾਨੋ।¹

(ਹੁਣ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਥਾ ਬਖਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ)

ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ। ਸਪਤ ਸਿੰਗ ਸੋਭਿਤ ਹੈ ਤਹਾਂ॥

(ਹਿਮਾਲਿਆ ਪਰਬਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ “ਸਪਤ ਸਿੰਗ” ਪਰਬਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੇਮਕੁੰਡ ਪਰਬਤ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ)

ਤਹ ਹਮ ਅਧਿਕ ਤਪੱਸਿਆ ਸਾਧੀ।

(ਉਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੂਰਬਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਪੱਸਿਆ ਕੀਤੀ)

ਤਿਨ ਪ੍ਰਭ ਜਬ ਆਇਸੁ ਮੁਹਿ ਦੀਆ।

ਤਬ ਹਮ ਜਨਮ ਕਲੂ ਮਹਿ ਲੀਆ।

(ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਤਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਲਿਆ)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੁਆਰਾ ਉਚਾਰੀ ਉਪਰੋਕਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖ-ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕੁਝ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ (ਸੰਤ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟੀਹਰੀ ਵਾਲੇ, ਹਵਾਲਦਾਰ ਮੋਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿ) ਨੇ ਇਸ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਖੋਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 465-66 (ਸੰਨ 1933-34 ਈ:) ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਖ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ। ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 468

1 ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਬਚਿੱਤਰ ਨਾਟਕ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਤਰਤੀਬਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ।

(ਸੰਨ 1936 ਈ:) ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਾਦੋਂ, ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ 469 (ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ, ਸੰਨ 1937 ਈ:) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸਾਲ ਵਿੱਚੋਂ 4-5 ਮਹੀਨੇ ਬਰਫ ਨਾਲ ਲੱਦੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨ ਫੁੰਹਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀ ਚੋਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰਿਆ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 15,000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਭਰ ਸਰਦੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਕਈ-ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ 30-35 ਫੁੱਟ ਤਕ ਬਰਫ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚੀਨ ਦੇ ਬਾਰਡਰ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 35-40 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ ਹੇਮਕੁੰਡ ਪਰਬਤਮਾਲਾ ਦੇ ਸਪਤਸਿੰਗ ਪਰਬਤ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਚੋਟੀਆਂ (1. ਰੁਦਰ ਹਿਮਾਲਿਆ 2. ਬਿਸ਼ਨਪੁਰੀ 3. ਉਦਗਾਰੀ ਕੰਠ 4. ਸਰਗਾ ਰੋਹਣ 5. ਬ੍ਰਹਮਪੁਰੀ 6. ਮੇਰ 7. ਸੁਮੇਰ) ਹਨ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਾਸੇ ਨੀਲਕੰਠ ਪਰਬਤ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਪਵਿੱਤਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾ ਲੱਗਭਗ ਸਵਾ ਤੋਂ ਡੇਢ ਕਿ.ਮੀ. ਹੈ। ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਜਲ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਫ ਹੈ।

ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ :	ਚਮੋਲੀ	ਪਿੰਨ ਕੋਡ :	249401
ਪ੍ਰਾਂਤ :	ਉਤ੍ਰਾਂਚਲ	ਐੱਸ.ਟੀ.ਡੀ. :	01372

ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਏਅਰਪੋਰਟ	: ਜੌਲੀਗ੍ਰਾਂਟ	307	ਕਿ.ਮੀ.
ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ	: ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼	293	ਕਿ.ਮੀ.
ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਟਰੋਲ ਪੰਪ	: ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ	15-20	ਕਿ.ਮੀ.

ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪਟਰੋਲ ਪੰਪ : ਪੀਪਲਕੋਟੀ 74 ਕਿ.ਮੀ.
 ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਪੋਸਟ ਆਫਿਸ : ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ
 ਸਥਿਤੀ : (N) 30° 41'55.32" (E) 79° 37'08.40"
 ਤਾਪਮਾਨ : (ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ) 7-10° (ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ) 1.5-2° ਸੈਲ.

ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ

ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ ਤੋਂ : 6 ਕਿ.ਮੀ. (ਪੈਦਲ ਯਾਤਰਾ)
 ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਤੋਂ : 19 ਕਿ.ਮੀ. (ਪੈਦਲ ਯਾਤਰਾ)
 ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਤੋਂ : 294 ਕਿ.ਮੀ.
 ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ : 319 ਕਿ.ਮੀ.
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ : 730 ਕਿ.ਮੀ.
 ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ : 639 ਕਿ.ਮੀ.
 ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ : 1319¹ ਕਿ.ਮੀ.
 ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ : 2023² ਕਿ.ਮੀ.

ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਏ.ਟੀ.ਐੱਮ.

ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ : ਬਦਰੀਨਾਥ (ਤਕਰੀਬਨ 18-20 ਕਿ.ਮੀ.)

ਨਾਲ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਮਾਨ

ਰੇਨ ਕੋਟ, ਫਸਟ-ਏਡ ਕਿੱਟ, ਵਿੰਡ ਸ਼ੀਟਰ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੋਤਲ, ਸਵੈਟਰ, ਟਾਰਚ ਅਤੇ ਸੈੱਲ (ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ 'ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਟਾਰਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ), ਦਸਤਾਨੇ, ਗੁਲੂਬੰਦ, ਕੱਪੜੇ ਦੇ ਬੂਟ, ਕੈਂਚੀ ਚੱਲਪ ਆਦਿ।

1 ਪਟਨਾ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਹੇਮਕੁੰਡ ਰੂਟ
 2 ਮੁੰਬਈ ਸੈਂਟਰਲ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਹੇਮਕੁੰਡ ਰੂਟ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਲਲਤਾਰੋ ਪੁਲ, ਰੁਲਵੇ ਰੋਡ, ਹਰਿਦੁਆਰ

ਹਰਿਦੁਆਰ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ : ਹਰਿਦੁਆਰ
ਪ੍ਰਾਂਤ : ਉਤ੍ਰਾਂਚਲ

ਪਿੰਨ ਕੋਡ : 24940
ਐੱਸ.ਟੀ.ਡੀ.: 01334

ਯਾਤਰੂ ਹੋਮਕੁੰਟ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਹਰਿਦੁਆਰ ਤਕ ਹੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਲਈ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ।

1. ਪਹਿਲਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਬੈਕ ਸਾਈਡ 'ਤੇ ਨਿਰਮਲਾ ਛਾਉਣੀ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਕਰੀਬਨ 30-32 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਰੇਲ ਗੱਡੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਮੇਨ ਰੋਡ ਵੱਲ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਆਫੀਸਰਜ਼ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵੱਲੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੂਸਰੀ ਗਲੀ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਟਰੱਸਟ ਨਿਭਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਤੋਂ ਇਥੋਂ ਤਕ ਪੈਦਲ ਹੀ ਸਿਰਫ 10-15 ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
2. ਦੂਸਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲਲਤਾਰਾ (ਲਲਤਾਰੋ) ਪੁਲ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਪੁਲ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੁੜ ਕੇ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੁੜ ਕੇ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਪੈਦਲ 15-20 ਮਿੰਟ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ।
3. ਤੀਸਰਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ (ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਆਸ਼ਰਮ) ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗੰਗਾ ਘਾਟ ਤੋਂ ਪਾਰ ਸਪਤਰਿਸ਼ੀ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 5.00

ਕਿ.ਮੀ. ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੂਰੀ ਵਾਲੇ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਤਕਰੀਬਨ 40 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਦੇ ਠਹਿਰਨ ਲਈ 40 ਤੋਂ 50 ਕਮਰੇ ਅਤੇ 5 ਹਾਲ ਹਨ। ਲੰਗਰ ਤਕਰੀਬਨ 24 ਘੰਟੇ ਚਲਦਾ ਹੈ।

4. ਚੌਥਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਤਕਰੀਬਨ 21 ਵਾਰ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ 1 ਵਾਰ ਆਏ। ਕੁਝ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਤੀ ਪ੍ਰਥਾ ਦਾ ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸੇ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ:

ਸਤੀਆ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਨਿ ਜੋ ਮਤਿਆ ਲਗਿ ਜਲੰਨਿ॥
 ਨਾਨਕ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਜਿ ਬਿਰਹੇ ਚੋਟ ਮਰੰਨਿ॥
 ਭੀ ਸੋ ਸਤੀਆ ਜਾਣੀਅਨਿ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖਿ ਰਹੰਨਿ॥
 ਸੇਵਨਿ ਸਾਈ ਆਪਣਾ ਨਿਤ ਉਠਿ ਸੰਮੁਲੰਨਿ॥
 (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਕੀ ਮ:3, ਪੰਨਾ 787)

ਇਹ ਗੁ: ਕਨਖਲ (ਹਰਿਦੁਆਰ) ਵਿਖੇ ਸਤੀ ਘਾਟ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਗੁ: ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਰਮਲੇ ਪ੍ਰਥਾ ਵਿਚ ਗਿ: ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੰਮੂ ਵਾਲੇ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਾਤ ਠਹਿਰਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤਕ ਲੋਕਲ ਬੱਸਾਂ ਜਾਂ

ਆਟੋਰਿਕਸ਼ਾ (ਵਿਕਰਮ) ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ (NH 58) ਹਰਿਦੁਆਰ ਤੋਂ 12-13 ਕਿ.ਮੀ. ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਡੋਈਵਾਲਾ (ਰਾਇਵਾਲਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਅੱਗੇ) ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ, ਰਸਤਾ ਦੇਹਰਾਦੂਨ (NH 72), ਮਨਸੂਰੀ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਸ਼ਿਮਲੇ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵੱਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਡੋਈਵਾਲਾ ਤੋਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 40 ਕਿ.ਮੀ. ਅਤੇ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤਕਰੀਬਨ 50 ਕਿ.ਮੀ. ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ।

ਜ਼ਰੂਰੀ ਫੋਨ ਨੰਬਰ

ਐੱਸ.ਟੀ.ਡੀ. ਕੋਡ : 01334

ਗੁ: ਸਾਹਿਬ ਹੇਮਕੁੰਡ ਟਰੱਸਟ	: 227749
ਗੁ: ਸਾਹਿਬ ਲਲਤਾਰੋ ਪੁਲ	: 228760
ਗੁ: ਸਾਹਿਬ ਸਪਤ ਰਿਸ਼ੀ ਮਾਰਗ	: 98376-51045, 260202
ਗੁ: ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ	: 98973-49321

DC Haridwar	: 239440, 239554
Distt. Magistrate	: 226400, 221663

Ambulance

City Hospital	: 220182
Civil Hospital	: 227791
Lions Club	: 98370-28115, 251475
Sewa Smiti	: 227052

Hospitals

City Hospital	: 220180-82
Harmilap Rajkiy Hospital (Near Kotwali)	

ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਮਾਰਗ ਦੇ ਮਨਮੋਹਕ ਝਰਨਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼

Banks

Bank of Baroda : 227535
Oriental Bank of Comm : 227096, 227125, 217959
Punjab National Bank : 227038

ATM's

State Bank of India

1. Chitra Cinema, HARIDWAR
2. Shantikunj, HARIDWAR

Punjab National Bank

1. BHEL, HARIDWAR
2. B.T. Ganj, HARIDWAR

Bank of Baroda

Upper Road, Haridwar. Distt. Haridwar

ICICI Bank

7C, Awas Vikas, Ground Flr., Delhi Road

HDFC Bank

313/8, Civil Lines, Haridwar Road, Roorkee

State Bank of Patiala

Haridwar Station Road, Near Hotel Himgiri

Fire

Fire Brigade (Mayapur) : 101, 227007

Police

SSP Haridwar : 239777, 239866
SP City Haridwar : 224922
Police Control Room : 100, 223980, 225900
Kotwali : 227775
Railway Enquiry : 131, 225931
Roadways Enquiry : 227037
Fire : 227007, 101

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ
ਸਤੀਘਾਟ, ਕਨਖਲ, ਹਰਿਦੁਆਰ

Post Office : 227025
Air Booking : 228672, 227266

ਗੱਡੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਹਰਿਦੁਆਰ

ਗੱਡੀ ਨੰ.	ਨਾਮ	ਤੁਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ	ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਮਾਂ	ਚੱਲਣ ਦੇ ਦਿਨ
2054	ASR HW JNSHTBDI	7:00 ਸਵੇਰ	1:55 ਦੁਪਹਿਰ	S M T W T F S
				Y Y Y Y N Y Y
ਕਿਰਾਇਆ:		ਏ.ਸੀ. ਚੇਅਰ ਕਾਰ: 450.00	ਸੈਕਿੰਡ ਸਿਟਿੰਗ : 137.00	
4632	ASR DDN XPRESS	10:00 ਰਾਤ	7:30 ਸਵੇਰ	S M T W T F S
				Y Y Y Y Y Y Y
ਕਿਰਾ: ਫਸਟ ਕਲਾਸ: 570.00		ਏ.ਸੀ. 3 ਟਾਇਰ 505.00	ਸਲੀਪਰ 190.00	

ਗੱਡੀ ਨੰਬਰ 4632 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਯਾਤਰੂ ਹਰਿਦੁਆਰ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰਾਇਵਾਲਾ (ਰਾਇਵਾਲਾ ਹਰਿਦੁਆਰ-ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ) ਤਕ ਇਸ ਗੱਡੀ 'ਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਾਇਵਾਲਾ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿਰਫ 12-14 ਕਿ.ਮੀ ਹੈ। ਆਟੋ (ਵਿਕਰਮ) ਇਸੇ ਸੜਕ ਤੋਂ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

1 ਸਾਰੇ ਕਿਰਾਏ-ਭਾੜੇ ਅਤੇ ਟਾਈਮ-ਟੇਬਲ ਭਾਰਤੀ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਵੈੱਬਸਾਈਟ (<http://www.indianrail.gov.in/>) 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਸਿਰਮੌਰ, ਹਿਮਾਚਲ

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਉਂਟਾ/ਪਾਂਵਟਾ ਸਾਹਿਬ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ : ਸਿਰਮੌਰ

ਪਿੰਨ ਕੋਡ : 173025

ਪ੍ਰਾਂਤ : ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼

ਐੱਸ.ਟੀ.ਡੀ.: 01704

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ 1742 ਵਿੱਚ ਨਾਹਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖ਼ੀਦ ਕੇ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਇਹ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ, ਨਾਮ ਪਾਂਵਟਾ¹ ਰੱਖਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਗਰ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ। ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਯੁੱਧ ਵੀ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ (ਸੰਮਤ 1746) ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਅਠਵੇਂ ਅਧਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੇ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਇਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ, ਸਵੱਯੇ, ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਉਚਾਰੀਆਂ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੁਰਾਤਨ ਸ਼ਸਤਰ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਵੈਸਾਖੀ 'ਤੇ ਇਥੇ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ

ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼	95±5 ਕਿ.ਮੀ.	
ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ	50 ਕਿ.ਮੀ.	NH 72
ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਵਾ: ਕਰਨਾਲ	250 ਕਿ.ਮੀ.	
ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ	125 ਕਿ.ਮੀ.	
ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ (ਜਗਾਧਰੀ)	50 ਕਿ.ਮੀ.	

1 ਪਾਂਵਟਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਜਿੱਥੇ ਪੈਰ ਅਟਕਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਾਂ ਮਕਾਨ ਅੱਗੇ ਵਿਛਾਇਆ ਗਿਆ ਉਹ ਫਰਸ਼, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨਯੋਗ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਪੈਰ ਰੱਖ ਕੇ ਆਵੇ।

ਗੁ: ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਸਤਰ

ਦੇਹਰਾਦੂਨ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ : ਦੇਹਰਾਦੂਨ
ਪ੍ਰਾਂਤ : ਉੱਤ੍ਰਾਂਚਲ

ਪਿੰਨ ਕੋਡ : 248001
ਐੱਸ.ਟੀ.ਡੀ.: 0135

ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਉੱਤ੍ਰਾਂਚਲ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ। ਦੇਹਰਾਦੂਨ, 'ਦੇਹਰਾ' ਅਤੇ 'ਦੂਨ' ਤੋਂ ਰਲ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਦੇਹਰਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਡੇਰਾ ਅਤੇ ਦੂਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੈਲੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੇਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਬਿਤਾਇਆ। ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਯਾਦ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਉਸਾਰਿਆ। ਆੜ੍ਹਤ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਖੇ ਉਸਾਰੇ ਗਏ ਇਸ ਗੁ: ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਾਤ ਠਹਿਰਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 2624331 ਅਤੇ 3292512 ਹਨ।

ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੌਰਵਾਂ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰੀਆ ਦਾ ਡੇਰਾ (ਦੇਹਰਾ) ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹਿਮਾਲਿਆ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਾਲਿਕ ਪਰਬਤ, ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ ਹੈ।

ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤਕ ਹਵਾਈ ਸਫਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏਅਰਪੋਰਟ ਪੰਤ ਨਗਰ, ਨੈਨੀਸੇਨ, ਜੇਲੀਗ੍ਰਾਂਟ, ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਿਖੇ ਸਥਿਤ ਹੈ।

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟੀ

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟੀ

ਗੂਗਲ ਅਰਥ 'ਤੇ ਸੰਭਾਵੀ ਅਸਥਾਨ ਗੁ: ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ
ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 15000 ਫੁੱਟ

Google

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਲਮਾਂ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਾਣੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ

ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ

ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ 45.0 ਕਿ.ਮੀ. NH 72-58
ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਬੱਸ ਸਟੈਂ: ਤੋਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਏਅਰਪੋ: 27.0 ਕਿ.ਮੀ.

ਜ਼ਰੂਰੀ ਫੋਨ ਨੰਬਰ

S.S.P. Haridwar (Rishikesh also) : 2746022, 2628360
Kotwali Dehradun : 2659011, 2651588
Railway Enquiry : 131, 2622131
Roadways Enquiry : 2653797
Doon Hospital (Blood Bank) : 2623578

ATM's

Bank of Baroda

P.O. Box No.117, Astley Hall, Dehradun

UCO Bank

Pritam Castle, Paltan Bazar, Dehradun

HDFC BANK

118, Sayyad Mohalla, Chakrata Road
Near Kishan Nagar Chowk

ICICI BANK

Gurdwara Singh Sabha, Arhat Bazar

STATE BANK OF INDIA

Saharanpur Road

ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ : ਦੇਹਰਾਦੂਨ
ਪ੍ਰਾਂਤ : ਉੱਤ੍ਰਾਂਚਲ

ਪਿੰਨ ਕੋਡ : 249201
ਐੱਸ.ਟੀ.ਡੀ.: 0135

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਲਛਮਨ ਝੂਲਾ ਰੋਡ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਿ.ਮੀ. ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਆਟੋ ਰਿਕਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ 5-7 ਮਿੰਟ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਆਟੋ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਖੇ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਉਪਰੰਤ ਸਵੇਰੇ 2.30 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਬੱਸਾਂ, ਟੈਕਸੀਆਂ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਵਾਹਨ ਉੱਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਸਾਂ ਅਤੇ ਟੈਕਸੀਆਂ ਦੀ ਬੁਕਿੰਗ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਫਰ ਤਕਰੀਬਨ 10-12 ਘੰਟੇ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ

- ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ (ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 105 ਕਿ.ਮੀ.)
- ਨਗਰਾਸੂ (ਪਿੱਪਲ ਕੋਟੀ, ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਤੋਂ 45-50 ਕਿ.ਮੀ.)
- ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ (ਨਗਰਾਸੂ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 95-100 ਕਿ.ਮੀ.)

ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਫਸਟ-ਏਡ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਵੀ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਰਾਤ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰ ਸਕੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਉਹ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ

1 ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਟੈਕਸੀਆਂ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਆਮ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ ਦਾ
ਇਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਨਜ਼ਾਰਾ

ਜਾਂ ਨਗਰਾਸੂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸਵੇਰੇ ਤੁਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ ਵਾਲੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੌਂਕ, ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ) ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਲੰਗਰ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਗੋਬਿੰਦ ਨਗਰ, ਨਗਰਾਸੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਾਬਾ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਰਕਲਾਂ (ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਾਲੇ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰਬਰ 094170-07273 ਹਨ।

ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਤੋਂ ਸਿਰਫ 18-20 ਕਿ.ਮੀ. ਅੱਗੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਬਦਰੀਨਾਥ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ।

ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ 4 ਪਟਰੋਲ ਪੰਪ ਹਨ। ਇਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ ਮਾਯਾਕੁੰਡ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਹਸਪਤਾਲ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਇਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਦਵਾ-ਦਾਰੂ ਦਾ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਵਾਜਿਬ ਫੀਸ 'ਤੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼, ਹਰਿਦੁਆਰ, ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ, ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ, ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ, ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਸਾਇਟੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1970 ਵਿਚ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪੱਤਰ ਵਿਹਾਰ ਦਫਤਰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਹੈ। ਇਸ ਸੋਸਾਇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਵਿਖੇ ਇਕ ਫ੍ਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਅਕੈਡਮੀ ਵੀ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

(3)

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼

ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ

Distt. Magistrate	: 2623819, 2655225
Sr. Suptd. of Police	: 2746022, 2628360
Railway Enquiry Rishikesh	: 131, 2434167
Roadways Enquiry	: 2430066
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼	: 2430229, 2437813
ਨਿਰਮਲ ਆਸ਼ਰਮ ਹਸਪਤਾਲ	: 2430942, 2432215
	: 2437311, 2437315

ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਤੋਂ

ਦੇਵਪ੍ਰਯਾਗ	70 ਕਿ.ਮੀ.	ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ	105 ਕਿ.ਮੀ.
ਰੁਦ੍ਰ ਪ੍ਰਯਾਗ	137 ਕਿ.ਮੀ.	ਕਰਨ ਪ੍ਰਯਾਗ	172 ਕਿ.ਮੀ.
ਨੰਦ ਪ੍ਰਯਾਗ	191 ਕਿ.ਮੀ.	ਚਮੋਲੀ	202 ਕਿ.ਮੀ.
ਪੀਪਲ ਕੋਟੀ	218 ਕਿ.ਮੀ.	ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ	252 ਕਿ.ਮੀ.
ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪ੍ਰਯਾਗ	257 ਕਿ.ਮੀ.	ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ	273 ਕਿ.ਮੀ.

ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ ਬਹੁਤ ਭੀੜਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੋਨੋਂ ਪਾਸੇ ਦੀ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਇਕ-ਪਾਸੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਦੁਰਘਟਨਾ ਨਾ ਵਾਪਰ ਸਕੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦਾ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਤੋਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਗੇਟ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ

ਦੂਜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਗੇਟ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲੀ ਸਾਈਡ ਦੀ ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੇਟਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

ਜੋਸ਼ੀਮੱਠ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ

06:40

09:00

11:30

14:00

16:30

ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਤੋਂ ਜੋਸ਼ੀ ਮੱਠ

07:30

09:45

12:30

14:45

17:45

ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਪਰਬਤਾਂ ਦਾ ਦਿਲਕਸ਼ ਨਜ਼ਾਰਾ

ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ

ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਵਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਟ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੌਂਕ, ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ) ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1941 ਈ: ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਹੋਈ। ਇਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 6000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣਾ ਸਾਮਾਨ ਆਦਿ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਟੋਕਨ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਤਾਂ ਸਾਮਾਨ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ 1.30 ਤੋਂ 2.00 ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸਾਮਾਨ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸਾਰਾ ਰਸਤਾ ਪੈਦਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਹੀ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਸਾਕ-ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਲਈ ਪਿੰਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਲੈ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੂੰ ਪਿੰਨੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਾਸਤੇ ਪਰਚੀ ਕੱਟਣ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਿਲਡਿੰਗ ਫੰਡ ਜਾਂ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਪਸੀ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਯਾਤਰੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ, ਕੰਬਲਾਂ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ। ਬਦਰੀਨਾਥ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਇਥੇ ਹੀ ਰਾਤ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਪਾਣੀ ਛਕਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵੇਲੇ ਹਰ ਮਾਈ-ਭਾਈ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸ਼ਬਦ

ਹੇਮਲੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਵਗਦੇ ਮਨਮੋਹਕ ਝਰਨੇ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼

ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰਨ। ਗੋਬਿੰਦ ਘਾਟ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ ਵੱਲ ਪੈਦਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤਕਰੀਬਨ 13 ਕਿ.ਮੀ. ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 5.00 ਤੋਂ 6.00 ਘੰਟੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜੁਲਾਈ ਮੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਥੇ ਤਕਰੀਬਨ ਮੌਸਮ ਬਰਸਾਤ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਰੇਨ ਕੋਟ ਜਾਂ ਛਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਯੋਗ ਗੱਲਾਂ:

ਚੜ੍ਹਾਈ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਕਾਫੀ ਦੁਕਾਨਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਕਾਨਾਂ 'ਤੇ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਰੇਟ ਕਾਫੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਥੋੜ੍ਹਾ-ਬਹੁਤ ਸਾਮਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿਰ-ਦਰਦ, ਬੁਖਾਰ, ਸਰੀਰ ਟੁੱਟਣ-ਭੱਜਣ, ਲੱਤਾਂ ਦਰਦ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਕਦਮ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਪੁੱਟਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਥਕਾਵਟ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਥਕਾਵਟ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁਲੂਕੋਜ਼ ਨਾਲ ਜ਼ਰੂਰ ਲੈ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਢਿੱਡ ਭਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਸੁੱਕਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਨਿਰੀ ਚੂਲੀ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਫਟ ਡ੍ਰਿੰਕਸ (ਜਿਵੇਂ ਕੋਕ, ਪੈਪਸੀ ਆਦਿ) ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ ਤੋਂ ਹੇਮਕੁੰਡ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ

ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ (ਘਾਂਗਰੀਆ) ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਇਹ ਲਕਸ਼ਮਨਗੰਗਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਪੁਸ਼ਪਾਵਤੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਘਾਟੀ ਇਹ ਆਖਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਆਵਾਸ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਮਈ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ ਤਕ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸਮਾਂ ਇਹ ਬਰਫ ਹੇਠ ਦੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ (ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਚੌਂਕ, ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ) ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ ਤੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 10,000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰਾਤ ਠਹਿਰਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਬਿਹਤਰੀਨ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ। ਇਥੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ 24 ਘੰਟੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਰਨੇਟਰ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਤ ਦੇ ਠੀਕ 10.00 ਵਜੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਬਿਲਕੁਲ ਘੁੱਪ ਹਨੇਰਾ ਛਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਟਾਰਚਾਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਜ਼ਰੂਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ ਤੋਂ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਹੇਮਗੰਗਾ ਨਦੀ ਦੇ ਪੁਲ ਤੋਂ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੁੜ ਕੇ ਤਕਰੀਬਨ 4 ਕਿ.ਮੀ. ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਰਾਤ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤਕਰੀਬਨ

ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ

6 ਕਿ.ਮੀ. ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਾਜ਼ਨ 3.00 ਤੋਂ 4.00 ਘੰਟੇ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਕੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਵਾਪਸ ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ ਵਿਖੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰਾਤ ਠਹਿਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਆਕਸੀਜਨ ਵੀ ਪਰਿਆਪਤ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਰਦਾਸ ਸਵੇਰੇ 9.00 ਵਜੇ, ਦੂਜੀ 11.00 ਵਜੇ ਅਤੇ ਤੀਸਰੀ ਅਰਦਾਸ 12.30 ਵਜੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ 20-30 ਮਿੰਟ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਧਾਮ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 5.00-5.30 ਵਜੇ ਤੁਰ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਵਾਈ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਸਕਣ।

ਹੇਮਕੁੰਡ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਚਾਹ, ਮੱਠੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਯਾਤਰੂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਮੁਤਾਬਕ “ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ” ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁੱਕਾ ਦੁੱਧ, ਚਾਹ ਪੱਤੀ, ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰੈੱਡ, ਮੱਠੀਆਂ ਜਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਗੂਣੇ

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟੀ (Valley of Flowers)

1931 ਈ: ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਪਰਵਤ-ਆਰੋਹੀ ਫਰੈਂਕ ਸਮਿਥ ਨੇ ਚਮੌਲੀ (ਗੜਵਾਲ) ਵਿੱਚ ਇਕ ਅੱਠ ਕਿ.ਮੀ. ਲੰਬੇ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰ ਦੇ ਲਾਂਘੇ, ਭੂੰਦਰ ਘਾਟੀ ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ। ਬਰਫ ਨਾਲ ਢੱਕਿਆ, ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰਿਆ ਅਤੇ 500 ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਭਾਂਤ-ਭਾਂਤ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਛੇਤੀ ਹੀ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਖਿੜਨ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹੋਣ। ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ-ਬਿਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਘਾਟੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਹਿਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਇਹ ਘਾਟੀ ਸਵਰਗ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ। ਇਸ ਘਾਟੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਅਗਸਤ-ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਘਾਟੀ ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਇਸ ਕੌਮੀ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ/ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਚਰਾਉਣ ਦੀ ਸਖਤ ਮਨਾਹੀ ਹੈ। ਸਾਲ ਵਿੱਚ 2-3 ਮਹੀਨੇ (ਜੁਲਾਈ-ਸਤੰਬਰ ਵਿੱਚ) ਫੁੱਲ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਜੋਬਨ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਸਮਾਂ ਤਕਰੀਬਨ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬਰਫ ਨਾਲ ਕੱਜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਕਸਤੂਰੀ ਹਿਰਨ, ਲਾਲ ਲੂੰਬੜ, ਲੰਗੂਰ, ਕਾਲੇ ਰਿੱਛ ਅਤੇ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਤਿਤਲੀਆਂ ਭਾਰੀ ਤਾਦਾਦ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੱਜਣ

ਸ੍ਰ. ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਐਸੋਸੀਏਟ
ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਕਾਰ:
ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸ੍ਰ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀ
ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸ੍ਰ. ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਮਕੈ: ਵਰਕਸ
ਰਾਮ ਤਲਾਈ
ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸ੍ਰ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਨਾਨਕ ਕਰੈਕ ਸ਼ਾਫਟ
ਨੈਰੋਬੀ

ਸ੍ਰ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਈਸਟ ਮੋਹਨ ਨਗਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

**ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ**

ਸ੍ਰ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫ੍ਰੈਂਡਜ਼ ਉਦਯੋਗ
ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸ੍ਰ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘਪੁਰ ਗਿਫਟ ਸ਼ਾਪ
ਗੋਲਡਨ ਕਲਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸ੍ਰ. ਕੰਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਗੁੱਲੂ ਦੀ ਹੱਟੀ
ਗੋਲਡਨ ਕਲਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸ੍ਰ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ (ਡਾ:)
ਸ੍ਰ. ਗੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ. ਲਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ. ਰੂਪ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੱਟੀ
ਚਾਹਤ ਸਿਲੈਕਸ਼ਨ
ਸਲੂਜਾ ਸਿਲਕ ਇੰਪੋਰੀਅਮ
ਸਲੂਜਾ ਸਿਲਕ ਸਟੋਰ
ਸ੍ਰ. ਹਰਮੋਹਨ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ. ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ. ਜਤਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਸ੍ਰ. ਮਹੀਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਡਾ:)
ਐਮਪਾਇਰ ਮਸ਼ੀਨ ਟੂਲਜ਼
100 ਫੁੱਟੀ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸ੍ਰ. ਸੁਖਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਐਮ.ਬੀ. ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਜ਼
ਬਾਬਾ ਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਗਿ: ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੋਲੀਕਲੀਨਿਕ ਅਜ਼ਾਦ ਨਗਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਯੂਨੀਟੈਕ ਕੰਪਿਊਟਰਜ਼, ਐੱਮ.ਐੱਮ. ਮਾਲਵੀਆ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸੰਨੀ ਮੇਲਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨਿਊ ਅਜ਼ਾਦ ਨਗਰ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਐਡੀ: ਸਕੱਤਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪੁ: ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਐਡੀ: ਸਕੱਤਰ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁ: ਪੁ: ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ, ਤ੍ਰੈ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗੋਲਡਨ ਕਲਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਗੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗੋਲਡਨ ਕਲਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਗੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗੋਲਡਨ ਕਲਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਗੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗੋਲਡਨ ਕਲਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਗੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗੋਲਡਨ ਕਲਾਬ ਮਾਰਕੀਟ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਗੇਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪਾਕੀਜ਼ਾ ਐਕਸਪੋਰਟ, ਐੱਮ.ਐੱਮ. ਮਾਲਵੀਆ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਫਲੋਰਿਗਜ਼, 100 ਫੁੱਟੀ ਸੜਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਸੇਵਕ ਇੰਜੀ: ਵਰਕਸ, ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਫੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
100 ਫੁੱਟੀ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਅਨੰਦ ਕਰਿਆਨਾ ਸਟੋਰ, ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਰੋਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨਾਨਕ ਪੁਰਾ ਆਸ਼ਰਮ, ਹਰਿਦੁਆਰਾ
ਗੁ: ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਸਤੀ ਘਾਟ, ਕਨਖਲ, ਹਰਿਦੁਆਰਾ

ਇਸ ਬੁੱਕਲੈੱਟ ਨੂੰ ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਸਵੰਦ ਨਾਲ ਬਣੀ ਇਸ ਬੁੱਕਲੈੱਟ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕੇ। ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਦੱਸਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹੇਠਲੇ ਪਤੇ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਦਰਸ਼ਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਫਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਖਾਲਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

SATBIR SINGH

Web Designing & SEO Services
Offset Printing (Brochures / Pamphlets)
email : idea.amritsar@gmail.com
Contact : +91 (981) 576 2315

ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਸਮਾਂ : ਜੂਨ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ
ਅਕਤੂਬਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤਕ

ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਘਾਟੀ : ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ

